

چالش‌های روابط ترکیه و آمریکا در دوره ترامپ و ارائه رویکردهای رسانه‌ای

نورالدین اکبری کریم‌آبادی^۱، علی اصغر قاسمی‌سیانی^۲

چکیده

روابط ترکیه و آمریکا در دوره ریاست جمهوری ترامپ دستخوش تغییرهایی شده که زمینه را برای ایجاد بحران‌هایی در روابط دو کشور فراهم نموده است. این مقاله در چارچوب نظریه نواقح‌گرایی و با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی به بررسی بحران‌ها و چالش‌های موجود در روابط دو کشور در دوره ترامپ و تأثیر این موانع بر روابط آنکارا-واشنگتن پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد چالش‌های روابط دو کشور در دوره مورد مطالعه را می‌توان در سه سطح داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی صورت‌بندی و تبیین کرد. موضوعاتی از قبیل بانک خلق، پرونده قتل خاشقچی، محاکمه برانسون، خرید موشک اس-۴۰۰ توسط ترکیه، نقش آمریکا در کودتای ۱۵ جولای ۲۰۱۶، گسترش احساسات ضدآمریکایی در ترکیه و ویژگی‌های روانی و شخصیتی ترامپ و اردوغان در سطح داخلی، بحران سوریه و موضوع معامله قرن در سطح منطقه‌ای، و همگرایی ترکیه با ایران و روسیه، و مبارزه با داعش در سطح بین‌المللی از جمله مهمترین اختلافات دو کشور محسوب می‌شوند. البته در مجموع با توجه به ماهیت روابط ترکیه و آمریکا و منافع مشترک آنها، به نظر می‌رسد این قبیل اختلافات نمی‌تواند حتی در کوتاه‌مدت موجب قطع روابط این دو موجودیت سیاسی گردد.

واژه‌های کلیدی: آمریکا، ترکیه، ترامپ، غرب آسیا، رسانه برون‌مرزی.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۰/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۵/۱۹

akbari393@yahoo.com

۱. دانشجوی دکترای روابط بین‌الملل دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

ghasemi_aliasghar@yahoo.com

۲. استادیار گروه آموزشی علوم سیاسی دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

۱. مقدمه

روابط ترکیه و ایالات‌متحده آمریکا که شروع آن را می‌توان ربع آخر قرن هجدهم دانست، فراز و نشیب‌های زیادی به خود دیده است. اوج قرابت روابط دو کشور را می‌توان در سال‌های آغازین پس از جنگ جهانی دوم دانست که ترکیه پس از بهره‌مند شدن از کمک‌های اقتصادی و نظامی آمریکا در قالب دکترین ترومن در سال ۱۹۵۶ به‌عنوان طلایه‌دار مبارزه با گسترش نفوذ کمونیسم نقش مهمی را در چارچوب سیاست‌های مهار ترومن و آیزنهاور ایفا نمود. با ورود ترکیه به ناتو در سال ۱۹۵۲ مرحله نوینی از روابط استراتژیک ترکیه و ایالات‌متحده آغاز شد که در تمامی دوران جنگ سرد به استثناء تنش‌های مقطعی در روابط دو کشور که در جریان تحریم تسلیحاتی ۱۹۷۸ و مسأله قبرس بین دو کشور پیش آمد، ادامه داشت (ابراهیمی، ۱۳۸۹: ۱).

در دهه ۱۹۹۰، شرایط داخلی ترکیه و ایالات‌متحده آمریکا و همچنین نظام سرمایه‌داری جهانی، دستخوش تغییرهایی شگرف شد. فروپاشی شوروی و از میان رفتن رقابت‌های استراتژیک جهانی میان بلوک شرق و غرب، ساختار نظام بین‌الملل حاکم بر دوران جنگ سرد را متحول کرد. برای بیش از چهار دهه آنچه به رابطه استراتژیک میان ترکیه و آمریکا جهت می‌داد، رقابت‌های استراتژیک میان دو ابرقدرت و ساختار دو قطبی نظام بین‌الملل بود. از همین رو بود که فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و از میان رفتن نظام دو قطبی و تغییرهای ایجاد شده در چشم اندازهای سیاسی اوراسیا، تغییرهایی بنیادین را در فضای حاکم بر روابط ترکیه و ایالات‌متحده به وجود آورد (Aydin and Erham, 2004: 4-6). با پایان جنگ سرد، مکان هندسی تهدیدها و چالش‌ها برای امنیت ملی ترکیه تغییر کرد. در طول جنگ سرد، مهمترین تهدیدها برای امنیت ترکیه از شمال یعنی از اتحاد شوروی منبث می‌شد؛ اما بعد از جنگ سرد، ترکیه با مجموعه متنوع‌تری از تهدیدها و چالش‌های امنیتی مواجه شد (Larrabee & Nader, 2013: 5). اردوغان و حزب عدالت و توسعه بعد از پایان دوره ریاست‌جمهوری اوباما در آمریکا خوشحال بودند و امید داشتند که با روی کار آمدن دونالد ترامپ، تغییراتی در روابط آنکارا و واشنگتن به‌وجود آید (Sengupta, 2016).

با این حال گذر زمان نشان داد که روی کار آمدن ترامپ چالش‌ها و مسائل جدیدی را نیز به‌وجود آورد که بررسی، تحلیل و تبیین این چالش‌ها در دولت جدید در سطوح مختلف و از نظر پیش‌بینی آینده روابط دو کشور، اهمیت اساسی دارند. حال این سوال مطرح است که چالش‌ها و بحران‌های موجود در روابط دو کشور آمریکا و ترکیه چه تاثیری بر روابط دو کشور

دارند؟ بر این اساس این فرضیه را می‌توان مطرح ساخت: «ترکیه بازیگر نیابتی هم از طرف آمریکا و هم از طرف ناتو، در برخی امور مدنظر آنها در منطقه است و این موضوع، علیرغم برخی اختلافات و چالش‌های جدی، تداوم دارد. لذا دو کشور در دوره حاکمیت جمهوری خواهان در دوره ریاست جمهوری ترامپ سعی می‌کنند با حفظ روابط به منافع خود دست یابند».

۲. چارچوب نظری: نظریه نواقع‌گرایی

با توجه به ماهیت نظام بین‌الملل، در ادوار مختلف، نظریه‌های متفاوتی در سطح روابط بین‌الملل حاکم بوده است، اما نظریه واقع‌گرایی و نظریات منشعب از آن در تمامی دوران‌ها به پویایی خود ادامه داده و بهتر از نظریات دیگر توانسته جو حاکم بر مناسبات و منازعات قدرت‌ها را تبیین نماید. از میان نظریات منشعب از نظریه واقع‌گرایی، نظریه نواقع‌گرایی یا واقع‌گرایی ساختاری برای تبیین روابط حاکم بر ترکیه و آمریکا مناسب است؛ چراکه بر علت امکان مشارکت و همکاری بین دولت‌ها برای کسب منفعت بیشتر تمرکز دارد.

نواقع‌گرایی، برای اولین بار توسط کنت والتز در سال ۱۹۷۹ مطرح شد. وی در کتاب «نظریه سیاست بین‌الملل» به تبیین اصول واقع‌گرایی ساختاری پرداخت. واقع‌گرایی ساختاری اصول پایه‌ای واقع‌گرایی کلاسیک از قبیل دولت‌محوری، قدرت‌محوری، آنارشیک بودن نظام بین‌الملل، یکپارچگی و عقلانیت کشورها و توازن قوا را می‌پذیرد، ولی از جهات مختلف، متفاوت و مستقل از واقع‌گرایی کلاسیک می‌باشد (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۸۹: ۳۴). این نظریه، بر خلاف واقع‌گرایی، سرشت انسان را باعث کشمکش میان دولت‌ها و تلاش آنها برای کسب قدرت نمی‌داند؛ بلکه سطح تحلیل را نظام بین‌الملل در نظر گرفته و ساختار آنارشیک سیستم بین‌المللی را عامل وادار شدن دولت‌ها در تعقیب قدرت و تعیین کننده نوع و قواعد بازی به حساب می‌آورد. از دیدگاه والتز، نظام بین‌الملل ساختار مشخصی دارد که در آن باید سه اصل یعنی نظم‌دهندگی، ویژگی‌های واحدهای موجود در نظام و توزیع توانایی میان واحدها را در نظر گرفت (Waltz, 1979: 81). بر اساس اصل نظم‌دهندگی، نظام بین‌المللی در یک حالت آنارشی قرار دارد که دولت‌ها را بر آن می‌دارد تا بدون توجه به ظرفیت‌شان به دنبال تأمین امنیت خود باشند. در مورد ویژگی دوم، آنها معتقدند که همه دولت‌های موجود در نظام بین‌الملل به واسطه وجود فشارهای ساختاری، از لحاظ کارکردی در وضعیت مشابهی‌اند و هدف مشترک بقا را دارند (سیف‌زاده، ۱۳۸۸: ۲۵۱-۲۵۰). در ارتباط با مسأله سوم، این ویژگی ساختار به میزان تمرکز و

پراکندگی توانمندی‌های داخلی نظام مربوط می‌گردد. در واقع عامل مهم در ظهور و سقوط نظام‌های بین‌المللی، ظهور و سقوط دولت‌های قدرتمندی است که به الگوهای تعامل بین‌المللی شکل می‌دهند.

در نظریه واقع‌گرایی ساختاری، دولت‌ها به شدت به موازنه قوا اهمیت می‌دهند. آنها در تلاشند تا به نوعی از رقبای بالقوه خود قوی‌تر باشند، زیرا این برتری، بقا و امنیت آنان را بیشینه می‌سازد. به همین دلیل، کشورها سعی می‌کنند تا قدرت را به قیمت از دست دادن آن از سوی رقبا به دست آورند. جنگ و نیروی نظامی، نه برای تغییر و برهم زدن وضع موجود، بلکه برای حفظ وضع موجود مفید است (Waltz, 1979: 190). راهبرد کشورها برای مقابله با تلاش رقبا برای افزایش قدرتشان موازنه‌سازی است. کشورهایی که احساس تهدید می‌کنند از طریق موازنه‌سازی درون‌گرا، یعنی تقویت توانایی‌های خود، یا موازنه‌سازی برون‌گرا، در چارچوب ائتلاف‌های نظامی به مقابله با کشورهای برهم زننده موازنه قوا می‌پردازند (Ibid: 126-128).

واقع‌گرایی ساختاری، ماهیت و امکان همکاری‌های بین‌المللی را بر اساس ساختار آنارشیک نظام بین‌الملل تبیین می‌کند. نظریه‌پردازان این حوزه، با تردید به موضوع همکاری می‌نگرند ولی آن را غیرممکن نمی‌دانند. آنها معتقدند که دولت‌ها با یکدیگر همکاری می‌کنند تا از این راه قدرت خویش را به حداکثر برسانند و آن همکاری مد نظر است که در خدمت منافع ملی دولت‌ها قرار گیرد (جکسون و سورنسون، ۱۳۸۵: ۷۵). در واقع، پیامدهای آنارشیک بودن نظام بین‌الملل دو مانع تقلب و دستاوردهای نسبی را برای همکاری‌های بین‌المللی ایجاد می‌کند. در واقع، در نظام غیرمتمرکز و خودیار و بر اثر فضای بی‌اعتمادی حاکم بر روابط بین‌الملل، کشورها از ترس فریب خوردن از شریک‌های خود، در ایجاد و تداوم همکاری با کشورهای دیگر حتی در شرایطی که همکاری آنها متضمن سود مطلق باشد با احتیاط عمل می‌کنند (صادقی و مرادی، ۱۳۹۶: ۱۵۵).

۳. پیشینه روابط آمریکا و ترکیه

پایه‌های اصلی شکل‌گیری روابط ترکیه و ایالات متحده آمریکا به سال‌های دوران جنگ سرد برمی‌گردد. در این دوران دو کشور برداشت‌های یکسانی پیرامون تهدیدهای ارایه شده از سوی اتحاد جماهیر شوروی و پیمان ورشو داشتند. برای آمریکا، ترکیه حکم یک پایگاه در مرزهای شوروی و متحد اصلی در جناح شرقی ناتو و برای ترکیه نیز آمریکا نقش متحد و پشتیبان در

مقابل تهدیدهای شوروی را داشت. از همین رو بود که فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و از میان رفتن نظام دو قطبی و تغییرات ایجاد شده در چشم اندازهای سیاسی اوراسیا، تغییرهای بنیادین در فضای حاکم بر روابط ترکیه و آمریکا به وجود آورد (Aydin & Erhan, 2004: 4-6). لذا بخش اعظم تاریخچه روابط ترکیه- آمریکا با اتحاد امنیتی آنها در بافت دوران جنگ سرد شناخته شده است (Zanotti & Clayton, 2016).

روابط آمریکا و ترکیه از سال ۲۰۰۲ با به قدرت رسیدن حزب عدالت و توسعه در ترکیه، دستخوش کمی تغییر شد. در این زمان، بر مبنای نظریه «عمق استراتژیک» و اندیشه‌های احمد داووداوغلو وزیر خارجه سابق ترکیه، سیاست خارجی ترکیه به جای تمرکز صرف بر روابط با غرب، و در حین تصمیم‌گیری‌های موردی مستقل از آمریکا، پیوند نزدیک خود با این کشور را حفظ کرد. آمریکا نیز در نقطه مقابل از نوع خاص سیستم سیاسی مد نظر این حزب که ترکیبی از اصول لیبرالیسم، سکولاریسم و در عین حال گرایش‌های اسلام‌گرایانه است، حمایت کرده و تلاش دارد آن را به‌عنوان الگو و مدل مناسبی برای کشورهای منطقه معرفی کند (Brandon, 2006: 4-6). به قدرت رسیدن حزب دموکرات آمریکا به رهبری باراک اوباما و تلاش وی برای تحول در سیاست خارجی آمریکا را می‌توان آغاز فصلی نوین در روابط آمریکا و ترکیه دانست که بر تحکیم پایه‌های روابط متقابل این دو کشور تاثیر قابل توجهی گذاشت (Renshon, 2012: 15). اوباما نخستین سفر رسمی خود را به ترکیه در ۶ و ۷ آوریل سال ۲۰۰۹ انجام داد و در این سفر اظهار داشت که «ما تنها شرکای استراتژیک نیستیم بلکه یک الگوی همکاری هستیم» (Tol & Pearson, 2016: 1). اوباما در اوایل ۲۰۱۱ از ترکیه به‌عنوان «دمکراسی بزرگ اسلامی»^۱ و مدلی برای سایر کشورهای اسلامی در منطقه یاد کرد. در سال ۲۰۱۲ نیز وی از اردوغان به‌عنوان یکی از پنج رهبر بزرگی که با آنها همکاری گسترده دارد، نام برد (Barkey, 2016: 4).

۴. چالش‌ها و موانع روابط ترکیه و آمریکا در دوره ریاست‌جمهوری ترامپ

ترامپ در حوزه سیاست خارجی، با پیگیری اصولی چون ناسیونالیسم اقتصادی، یکجانبه‌گرایی، دستیابی به صلح از طریق اعمال قدرت و افزایش نفوذ آمریکا در جهان از طریق بازتعریف روابط با قدرت‌های بزرگ، تغییراتی اساسی در سیاست خارجی آمریکا به وجود آورده است. در نظام

هژمونیکی که آمریکا رهبری آن را به عهده دارد، ترکیه سیاست‌های مبتنی بر هویت سیاسی عثمانی‌گرایی را در داخل و خارج اعمال کرده است که این عوامل، زمینه را برای ایجاد بحران‌ها فراهم نموده است.

۴-۱. چالش‌ها و موانع موجود در روابط ترکیه و آمریکا در حوزه‌های داخلی (ملی)

۴-۱-۱. ویژگی‌های روانی و شخصیتی ترامپ و اردوغان

بی‌شک ویژگی‌های شخصیتی و روانی دو رئیس‌جمهور، در تشدید اختلافات بین دو کشور، تأثیر بسزایی دارد. اردوغان، علاوه بر اینکه در تلاش است تا خود را در قامت یک رهبر بزرگ در جهان اسلام ظاهر نماید، دارای شخصیتی اقتدارگرا و مغرور نیز است که برعکس رهبران برخی کشورهای عربی در منطقه مانند عربستان سعودی و متحدین آن، با تسلیم شدن و اطاعت بی‌چون و چرا در مقابل هر مقام و یا کشوری مانند ترامپ و آمریکا، سازگاری ندارد. در تفسیرهای سیاسی مربوط به ترکیه، سیاست‌ها و گرایش‌های اردوغان، در محور اصلی قرار دارد. به عبارت دیگر، هنگام بررسی تغییرات و دگرگونی‌ها در ترکیه و همچنین تحلیل سیاست داخلی و خارجی این کشور، همیشه جهت‌گیری اردوغان مطرح می‌شود. هیلاری کلینتون در کتاب انتخاب دشوار^۱ به اردوغان و تغییر و تحول سال‌های اخیر در ترکیه نیز اشاره می‌کند و ضمن توصیف اردوغان به عنوان یک سیاستمدار قوی، متدین و تأثیرگذار، از نحوه برخورد دولت اردوغان درباره مخالفان و مطبوعات اظهار نگرانی می‌کند (Van Oudenaren, 2018).

در مقابل، ترامپ نیز شخصیتی است که در کنار بی‌تجربگی در مسئولیت سیاسی، به جنجالی بودن و بی‌محابایی، تمایل دارد بدون توجه به منافع و مصالح دیگر کشورها و نیز قواعد و توافقات بین‌المللی، از طریق زور و فشار، دیگران را به اطاعت و کرنش وا دارد. با وجود این، از نظر واقع‌گرایان، ترامپ قادر نخواهد بود تغییرات زیادی در سیاست خارجی آمریکا ایجاد کند (Ayoade et al, 2017: 1712). دانیل درنزر^۲ استاد علوم سیاسی مدرسه حقوق و دیپلماسی دانشگاه تافتز در این باره می‌گوید: «یک کلاهدار پست، جایگاهی را تصرف نموده که هیچ درکی از آن ندارد» (بورگر، ۱۳۹۶: ۶). ویژگی‌های شخصیتی ترامپ موجب این شد که سیاست

1. Hard Choices
2. Daniel Drezner

خارجی آمریکا متهم به بی‌ثباتی و فقدان پایداری شود و ترامپ را به‌عنوان یک پدیده در حوزه سیاسی آمریکا لقب دادند. اغلب رسانه‌ها و تحلیل‌گران او را به تناقض‌گویی و پیش‌بینی ناپذیری متهم کرده‌اند و از او به نام پدیده ترامپ نام می‌برند (سلیمان‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷: ۳). ویژگی‌های شخصیتی ترامپ منحصر به کنش فردی او نیست. حتی در زمینه کنش اجتماعی، اقتصادی و سیاسی نیز مجموعه گفتارها و رفتارهای او نشان‌گر ضرورت توجه ویژه به شخصیت‌شناسی او به خصوص از منظر روانشناسی سیاسی و تناسب‌سنجی آن با وجوه سیاست داخلی و خارجی آمریکا است. به نظر می‌رسد دونالد ترامپ پدیده‌ای در ساختار سیاسی آمریکا است. این فرد به‌شدت اقتدارگرا، زن‌ستیز، خودشیفته، نژادپرست، ثروتمند و موفق در عرصه اقتصاد سنتی است. ترامپ نه برای ساختارهای سیاسی آمریکا ارزش قایل است و نه به اصول پذیرفته شده سیاست خارجی آمریکا بها می‌دهد. ترامپ اهل مشورت با ساختارهای سیاسی، اطلاعاتی و فکری در آمریکا نیست و به شدت ضدساختار و خودمحور است. این باعث شده تا خطوط اصلی سیاست خارجی آمریکا به شدت کدر و مبهم باشد (یزدان‌فام، ۱۳۹۵: ۱۴۴ - ۱۴۳). خودشیفتگی‌های ترامپ نه تنها در برابر دشمنان آمریکا همچون کره شمالی، جمهوری اسلامی ایران، سوریه، لیبی و عراق صورت می‌گیرد، بلکه بعضاً دامن متحدان این کشور همچون اتحادیه اروپا، عربستان سعودی، ترکیه و چین را نیز در بر گرفته است (Johnston, 2016: 53). ترامپ در زمره آن گروه از زمامداران آمریکایی است که امنیت در ایالات‌متحده را تابعی از اقدامات تهاجمی، یکجانبه و توسعه‌طلبانه می‌داند. در نگرش ترامپ «هرچه از رشد باز ایستد، شروع به گندیدن می‌کند». بیان چنین نگرشی به معنی آن است که آمریکا باید هر روز خود را برای چالش جدید آماده کند (Tannenwald, 2018: 25). واکنش سیاست‌مداران جهان به ترامپ نیز بسیار قابل تأمل است. بدین شرح که کشورها یا سیاسیونی که بازنمایی منفی از او ارائه می‌دهند، به طور حتم مورد خشم او واقع می‌شوند و احتمالاً انتقام در سطوح مختلف را در دستور کار قرار می‌دهند. این مشخصه حتی در خوانش او از استراتژی امنیت ملی آمریکا نیز تأثیری چشمگیر دارد؛ به گونه‌ای که ترامپ قصد دارد همواره نقش اصلی را بر عهده داشته باشد و مشاوران‌اش در مسائل پیچیده امنیتی به او کمک کنند (Goodarzi etc, 2018: 221). در واقع این رویه ترامپ تا مقداری برخلاف رویه غالب در مناسبات میان حزب و رئیس‌جمهور منتخب آن حزب در آمریکا است. ترامپ تصویری خصمانه و رقابت‌آمیز از سایر بازیگران دارد. ذهنیت ترامپ مبتنی بر «آنارشی موسع و همه‌جانبه» است. چنین نگرشی منجر به پیگیری اهداف ناسازگار در سیاست

جهانی می‌شود. ترامپ به این موضوع اشاره دارد که «جهان و سیاست لاک‌بی» از طریق «سیاست هابزی» حاصل می‌شود. چنین رویکردی، مخاطرات امنیتی قابل توجهی را برای آمریکا ایجاد خواهد کرد (Rose, 2019: 8).

۴-۱-۲. بانک خلق و دادخواهی هاگان آتیالا

حادثه دیگری که باعث بحران در روابط ترکیه و آمریکا شد، دستگیری و محاکمه «محمدهاکان آتیالا» معاون سابق رئیس بانک خلق، در آمریکا به دلیل نقض تحریم‌های اعمال شده ضدایران است. این محاکمه به دلیل نتایج محتمل منفی آن و اینکه با دولت ترکیه به شکل مستقیم ارتباط داشت، از سوی حاکمان ترکیه از نزدیک پیگیری می‌شد و آنان از ابتدا، محاکمه را سیاسی ارزیابی کردند. در ۲۷ مارس ۲۰۱۷ محمدهاکان آتیالا در فرودگاه جان. اف. کندی نیویورک از سوی نیروهای پلیس فدرال آمریکا (اف‌بی‌آی) دستگیر شد (Yücel & Hasan, 2017). آتیالا در محاکمه‌ای که روند آن مدتی طول کشید، به دلیل نقض تحریم‌های اعمال شده ضدایران، از طرف قوه قضائیه آمریکا مجرم شناخته و به ۳۲ ماه مجازات حبس محکوم شد. وزارت امور خارجه ترکیه نیز محاکمه را با اصل قضایی محاکمه عادلانه ناسازگار توصیف کرد (diken, 2018). در واکنش سخنگوی دولت و وزارت امور خارجه، رأی دادگاه با فعالیت‌های لابی جماعت فتح‌الله گولن که در آمریکا حضور دارند، مرتبط دانسته شده است. جماعت گولن که وارد جنگی با دولت اردوغان گردیده، جنگ را به آمریکا انتقال داده است که این یک تاکتیک قابل فهم به حساب می‌آید (Yücel & Hasan, 2017).

۴-۱-۳. پافشاری ترکیه برای متهم کردن بن‌سلمان در پرونده قتل جمال خاشقچی

جمال خاشقچی روزنامه‌نگار عربستانی بود که دوم اکتبر ۲۰۱۸ در سرکنسولگری این کشور در استانبول به طرز فجیعی به قتل رسید. خاشقچی که از منتقدان سرسخت پادشاهی سعودی بود (Martin, 2019: 263)، از سال ۲۰۱۷ از عربستان سعودی به آمریکا سفر کرده بود و در تبعیدی خودخواسته در آمریکا زندگی می‌کرد. ریاض که در ابتدا به دنبال سرپوش گذاشتن به قتل خاشقچی بود، به قتل رسیدن او را به دنبال افشاگری‌های مقامات ترکیه تایید کرد. انتشار نواری از مکالمات سرکنسولگری عربستان سعودی در استانبول به هنگام قتل این روزنامه‌نگار، شواهد دست داشتن مقامات عالی‌رتبه سعودی در قتل وی را آشکار کرد. اگرچه رسانه‌های ترکیه در

گزارش‌های خود اعلام کردند که آمریکا شماری از مقامات سعودی را در ارتباط با قتل جمال خاشقچی، مشمول تحریم قرار داده است، اما بسیاری از کارشناسان سیاسی ترک اقدام آمریکا در مجازات آل سعود را ناشی از فشار افکار عمومی جهان و جناح مخالف دولت ترامپ دانسته و اعلام کردند که این برخورد واشنگتن بسیار سطحی بوده و عمیق نیست.

۴-۱-۴. نقش آمریکا در کودتای ۱۵ جولای ۲۰۱۶

مهم‌ترین موضوعی که موجب قطب‌بندی اردوغان با آمریکا و غرب شده را می‌توان مشخص شدن دست پنهان آمریکا در کودتای نافرجام ۱۵ ژولای ۲۰۱۶ ارزیابی کرد. در لحظات آغازین کودتا، دولت آمریکا هیچ واکنشی نشان نداد، پس از آن «جان کری» وزیر امور خارجه وقت آمریکا با سخنان مبهم درباره تداوم دموکراسی در ترکیه اظهار نظری نمود و بعد از گذشت چهار ساعت «باراک اوباما» رئیس جمهوری وقت آمریکا اظهار داشت، در کنار دولت منتخب قرار دارد. «هنری بارکی»^۱ مشاور اسبق سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا (سیا) که در روز کودتای نافرجام در ترکیه حضور داشت، نظامیان کودتاگر دستگیر شده را طرفداران ناتو توصیف کرد. در حقیقت، نوع نگاه «بارکی» درباره کودتاگران، رابطه بین آمریکا و کودتاگران را از زاویه دیگر آشکار ساخت. رجب طیب اردوغان «معتقد است که این کودتا با اقدامات «فتح‌الله گولن» در ارتباط است (Zasztowt, 2016: 1). طبق نظرسنجی انجام شده توسط اندی آر^۲، یک شرکت تحقیقاتی ترکیه‌ای نزدیک به دولت ترکیه، تقریباً دو سوم کل ترک‌ها نیز معتقدند که گولن برای ترتیب دادن کودتا تلاش کرده است (Reuters, 2017).

رفتار آمریکا درباره درخواست ترکیه مبنی بر استرداد فتح‌الله گولن، که در ایالات متحده زندگی می‌کند (Gisclon, 2017: 81) تردیدهایی آنکارا درباره نقش واشنگتن در کودتای نافرجام را تقویت می‌کند. چون به موجب قرارداد منعقد شده استرداد مجرمین و معاهده قضایی در مباحث جرم در سال ۱۹۸۰ میلادی بین ایالات متحده آمریکا و ترکیه، درباره فتح‌الله گولن هفت بار درخواست استرداد و یک بار درخواست بازداشت موقت به آمریکا ارسال شده است (sputniknews, 2018). موضوع بی‌پاسخ ماندن و نادیده گرفتن درخواست‌ها از سوی آمریکا، باعث تزلزل اعتماد بین دو کشور گردیده و احتمالاً روابط متشنج واشنگتن و آنکارا را تیره و

1. Henry Barkey

2. Andy-Ar

احساسات ضدآمریکایی را در ترکیه تقویت می‌کند (Tol & Pearson, 2016). بر این اساس می‌توان گفت آمریکا حامی رسمی و علنی فتح‌الله گولن بوده و هست.

۴-۱-۵. خرید موشک اس-۴۰۰ و احتمال تحریم جنگنده‌های اف-۳۵ از سوی آمریکا خرید سامانه پدافند موشکی اس-۴۰۰ روسیه توسط ترکیه به یک چالش جدی میان ترکیه و آمریکا تبدیل شده است (Ünal, 2018: 43). ترکیه با توجه به ناامنی در مرزهای خود (عراق و سوریه) و عدم حمایت از سوی متحدانش در ناتو، پیشنهاد روسیه در زمینه خرید اس-۴۰۰ را مورد توجه قرار داد که این امر تنش با آمریکا را افزایش داد. در پاسخ به آغاز تحویل اس-۴۰۰ به ترکیه، دولت ترامپ در ژوئیه ۲۰۱۹ اعلام کرد که ترکیه را از برنامه جنگنده‌های اف-۳۵ حذف می‌نماید (Zanotti & Thomas, 2020: 6). این سامانه روسی می‌تواند یک خطر امنیتی درباره جمع‌آوری و انتقال اطلاعات پیرامون جنگنده‌های پیشرفته اف-۳۵ باشد. لذا ناتو اعلام کرد که نگرانی‌های عمیقی در رابطه با تحویل موشک‌های اس-۴۰۰ به ترکیه دارد (تقی‌پور، ۱۳۹۸). مقامات آمریکایی نیز هشدار دادند که استفاده ترکیه از سیستم دفاعی روسیه، ارتباطات ناتو را به خطر می‌اندازد و منجر به مشکلات همکاری‌پذیری می‌شود (The Region, 2018).

۴-۱-۶. گسترش احساسات ضدآمریکایی در ترکیه

در افکار عمومی ترکیه نگاه منفی درباره ایالات متحده به وجود آمده است. نظرسنجی‌های انجام شده توسط سازمان‌های ملی و بین‌المللی به‌طور واضح نشان‌دهنده این نگاه منفی است. به‌عنوان مثال، در تحقیق برداشت‌های افکار عمومی درباره سیاست خارجی ترکیه که توسط دانشگاه «کادیر خاص»^۱ هر سال انجام می‌شود، در این خصوص یافته‌های مهمی وجود دارد. این نظرسنجی در سال ۲۰۱۸ در مرکز ۲۶ شهر با حجم نمونه ۱۰۰۰ نفر انجام گرفته و نتایج جالبی را نشان می‌دهد. در این نظرسنجی، در پاسخ به این سوال که «از نظر شما بیشتر کدام کشور یا کشورها برای ترکیه تهدید محسوب می‌شوند؟» ۶۰/۲ درصد مشارکت‌کنندگان، ایالات متحده را به‌عنوان تهدید اول معرفی نموده‌اند. در این نظرسنجی برای این سوال که «آیا به نظر شما بین ایالات متحده و ترکیه مشکلی وجود دارد» ۹/۷۹ درصد شرکت‌کنندگان پاسخ «مثبت» داده‌اند

توصیف می‌کنید؟» در امتداد اظهار نظر پیشین خود پاسخ داده و نظرات خود را به صورت جدول شماره ۱ ابراز داشته‌اند.

جدول ۱. نظر مردم ترکیه درباره آمریکا

توصیفات / سال	۲۰۱۸	۲۰۱۷	۲۰۱۶	۲۰۱۵
کشور غیر قابل اعتماد است	۳۸/۹	۴۸/۵	۴۱/۶	۱۸/۱
کشور امپریالیست است	۲۹/۱	۲۶/۲	۲۱/۳	۲۷/۱
کشور دشمن است	۱۶/۲	۶/۷	۴/۰	۶/۵
شریک استراتژیک است	۱۱/۴	۱۴/۱	۲۳/۸	۲۵/۵
کشور متفق است	۳/۰	۲۵/۵	۴/۱	۱۴/۴
کشور دوست است	۱/۱	۱/۴	۴/۸	۵/۸

همچنین نظرسنجی‌های انجام شده توسط شرکت‌های بین‌المللی نیز یافته‌های مشابه را نشان می‌دهند. به‌عنوان مثال، مؤسسه تحقیقات PEW، به‌عنوان یکی از شرکت‌های مهم تحقیق افکار عمومی در ایالات‌متحده، در سال ۲۰۱۷ یک نظرسنجی جهانی انجام داد و تلقی شهروندان کشورهای مختلف را در مورد اینکه کدام تهدیدها برای کشور آنها جدی است، بررسی نمود. در این نظر سنجی ۷۲ درصد از مشارکت‌کنندگان در ترکیه، اعلام کرده‌اند که بزرگترین تهدید علیه کشورشان از سوی ایالات‌متحده است. در حالی که این میزان در سال ۲۰۱۳، به میزان ۴۴ درصد ثبت شده است (Amerikaninses, 2018).

۴-۱-۷. محاکمه کشیش برانسون و تحریم‌های آمریکا علیه اقتصاد ترکیه

سطح تنش بین آنکارا و واشنگتن بعد از دستگیری و محاکمه آندرو برانسون^۱ کشیش آمریکایی به‌صورت قابل ملاحظه‌ای افزایش یافت. برانسون در سال ۲۰۱۶ توسط مقامات ترکیه بازداشت و به جرم جاسوسی و فعالیت از طرف گولن و پ.ک.ک محاکمه شد (TOL, 2018: 2). ترامپ به‌دنبال این مسئله در ۲۶ جولای ۲۰۱۸ در توثیتی خواستار آزادسازی آندرو برانسون شد (sputniknews, 2018).

این درخواست توسط آنکارا رد شد. آنکارا این توثیت را به‌عنوان توهین به رابطه ۷۰ ساله خود با ایالات‌متحده از طریق پیمان ناتو تفسیر کرد (Ünal, 2018: 40). عدم پذیرش آزادی

برانسون باعث شد که واشنگتن، وزیر دادگستری و وزیر کشور ترکیه را در فهرست افراد تحریم شده قرار دهد. مقامات آنکارا نیز به دنبال آن واکنش‌های شدید خود را آغاز کردند. این تنش‌ها پی‌درپی پیش رفت تا اینکه رئیس‌جمهور آمریکا در دهم آگوست ۲۰۱۸ در توهیتی دو برابر شدن تعرفه‌های گمرکی بر فولاد و آلومینیوم ترکیه را مطرح کرد. ترامپ همچنین از تداوم تحریم‌ها علیه آنکارا خبر داد. افزون بر این موارد، وی تأکید کرد: «روابط با ترکیه در سطح خوبی قرار ندارد و به صورت غیر مستقیم اظهار داشت: تصمیمات اتخاذ شده به منزله مجازات است». بحران ارزی در ترکیه به دنبال این اتفاقات تشدید شد و ارزش لیره در برابر دلار افت چشمگیری تجربه کرد. ارتباط این کشیش آمریکایی با گروه فتو (فتح‌الله گولن) به‌عنوان جریانی که عامل اصلی کودتا معرفی شده است، دست داشتن واشنگتن در این کودتا را بیش از پیش مشخص می‌سازد. اردوغان در مقاله‌ای که در روزنامه «نیویورک‌تایمز» منتشر کرد، از به خطر افتادن اتحاد ترکیه و آمریکا در صورت عدم احترام واشنگتن به حاکمیت ملی ترکیه سخن به میان آورد (The New York Times, 2018).

۴-۲. چالش‌ها و موانع موجود در روابط ترکیه و آمریکا در سطح منطقه‌ای

۴-۲-۱. موضوع فلسطین و انتقال سفارت آمریکا به قدس

مسئله انتقال سفارت آمریکا به بیت‌المقدس که در سال ۱۹۹۵ به تصویب کنگره آمریکا رسید، در سال‌های بعد بنا به دلایلی چون ترس از واکنش‌های جهانی و تبعات دیپلماتیکی که می‌تواند به ضرر آمریکا تمام شود، هر شش ماه یکبار در دولت‌های بیل کلینتون، جورج بوش و باراک اوباما به تعویق افتاده بود (Presidential Documents, 2017). به رسمیت شناختن قدس به‌عنوان پایتخت اسرائیل توسط دولت ترامپ، تنش موجود بین ترکیه و اسرائیل را تشدید کرده است (Tol, 2018a). ترامپ از بیت‌المقدس به‌عنوان «پایتخت تقسیم نشده اسرائیل» نام برد. این طرح قطعنامه‌های قبلی سازمان ملل متحد در مورد مسئله فلسطین را به طور یک‌جانبه لغو و پیشنهاد می‌کند تقریباً هر آنچه را که رژیم صهیونیستی خواسته است به آنها بدهد. اردوغان طرحی را که از سوی ترامپ به نام «معامله قرن» اعلام شد، محکوم کرد و آن را طرحی پر از فریب خواند. وی اعلام کرد: «من قبلاً اعلام کردم که این یک طرح اشغالگرانه است، نه یک طرح صلح» (daily sabah, 2020). اردوغان همچنین تأکید کرد: «ما هرگز معامله را به دلیل الحاق سرزمین‌های اشغالی فلسطین قبول نخواهیم کرد». اردوغان با اشاره به اهمیت

بیت‌المقدس و بناهای مقدس در این شهر برای مسلمانان و مسیحیان، از همه خواست که علیه معامله مد نظر ترامپ صدای خود را بلند کنند». وی اظهار داشت: «اگر نتوانیم از مسجدالاقصی محافظت کنیم، در آینده نمی‌توانیم از کسانی که به‌عنوان هدف به کعبه روی می‌آورند جلوگیری کنیم» (International Media, 2020).

ترکیه ضمن داشتن روابط علنی با رژیم صهیونیستی، روابط نزدیکی با حماس نیز در سال‌های اخیر برقرار کرده است، به‌ویژه پس از حمله (رژیم) اسرائیل به نواره غزه در سال ۲۰۰۹ بحران یک دقیقه^۱ و حمله اسرائیل به کشتی مرمره، توجه ترکیه به‌شدت معطوف به نواز غزه و گروه حماس شد. در ضمن موضع ضد اسرائیلی می‌تواند برای ترکیه مزیتی تلقی شود که این کشور را کمتر وابسته به جهان غرب معرفی کند (Lindenstrauss, 2014: 10-12).

۴-۲-۲. اختلافات ترکیه با آمریکا در بحران سوریه

جدی‌ترین اختلافات در مورد سیاست خارجی آنکارا و واشنگتن ناشی از بحران سوریه و نگرش آنها درباره دولت سوریه است. ایالات متحده به بهانه نابودی داعش از نیروهای دموکراتیک سوریه (SDF) که ضدترکیه هستند، پشتیبانی می‌کرد. واشنگتن همچنین در مورد گسترش تأثیر روسیه و ایران بر نظام بشار اسد و ایجاد پایگاه‌هایی در سوریه که می‌تواند تهدیدهای نظامی متحدان ایالات متحده در منطقه، یعنی عربستان سعودی و سایر سلطنت‌ها در شورای همکاری خلیج فارس و همچنین اردن، مصر، اسرائیل و شبه نظامیان کرد سوریه معروف به یگان‌های حفاظت از مردم (YPG) نیروهای دموکراتیک سوریه (SDF) را در پی داشته باشد، نگران است (Martin, 2019: 26).

تسلیم کردها به سلاح‌های پیشرفته آمریکایی خشم مقامات آنکارا را در پی داشته است. رجب طیب اردوغان بارها از سیاست‌های ایالات متحده در قبال سوریه انتقاد کرده و آن را مایه بی‌ثباتی و ناامنی دولت ترکیه خوانده است. تا جایی که در سفر اردوغان در ۶ مه ۲۰۱۷ به واشنگتن از ترامپ خواست به همکاری آمریکا و YPG که از زمان اوپاما آغاز شده، پایان دهد. اردوغان افزود: «اگر این امر ادامه یابد باعث ایجاد زحمت برای ما در منطقه خواهد شد و این نیز به نوبه خود، ناتو و شرکای استراتژیک ما را به زحمت خواهد انداخت. YPG برای شکست

۱. منظور درخواست اردوغان برای یک دقیقه صحبت در مقابل شیمون پرز در کنفرانس امنیتی مونیخ در سال ۲۰۰۹ است.

داعش ضروری است، اما نباید از این واقعیت اجتناب کرد که آمریکا از نیرویی که توسط کادر پ.ک.ک آموزش دیده، حمایت می‌کند. در حالی که پ.ک.ک علیه یکی از اعضای ناتو شورش کرده است» (Ensor, 2017). دولت ترکیه همواره اولویت خود را در بحران سوریه، مساله کردها بیان کرده است. نکته مهم، دوگانگی رفتار ترکیه در برخورد با بحران سوریه است. ترکیه از یک طرف مدعی مبارزه با داعش است و از سوی دیگر، سعی دارد کردها را که نیروهای اصلی مبارزه با داعش در شمال سوریه هستند سرکوب کرده و به حاشیه براند (Onis, 2012: 52). در مجموع گفتنی است که در سال‌های شروع بحران در سوریه، تا مدت‌ها، ترک‌ها و اردوغان با آمریکایی‌ها، همسو و هم مسیر بودند و بعداً به اختلاف خورده و رفته رفته دچار مشکل با یکدیگر شدند.

۴-۲-۳. ادعای نسل‌کشی ارامنه توسط عثمانی‌ها در کنگره آمریکا

حدود نود سال است که ادعای نسل‌کشی ارامنه توسط امپراتوری عثمانی از طرف گروه‌ها و سازمان‌های مختلف ارامنه تبلیغ می‌شود. ارامنه بر این موضوع تاکید دارند که در دهه دوم قرن بیستم ترک‌های عثمانی قتل‌عام وسیع و از پیش برنامه‌ریزی شده‌ای را علیه ارامنه در مناطق ارمنی‌نشین امپراتوری اعمال کردند که اوج این کشتارها ۲۴ آوریل ۱۹۱۵ بوده است. آنها خواهان به رسمیت شناختن این اقدام به‌عنوان نسل‌کشی ارامنه و عذرخواهی رسمی دولت ترکیه هستند. این مسئله بارها در محافل معتبر آمریکایی مطرح شده است ولی با فشار لابی ترک و یهودی مسکوت مانده است (نظریور و موسوی، ۱۳۹۲: ۸۰-۸۱).

یکی از دغدغه‌های اصلی اوپاما پیش از تحویل گرفتن پست ریاست‌جمهوری وعده‌های او و کابینه‌اش از جمله بایدن و کلینتون به جامعه و لابی قدرتمند ارامنه آمریکا مبنی بر به رسمیت شناختن قتل‌عام ارامنه از سوی ایالات‌متحده تحت عنوان نسل‌کشی بود. چنانچه هر سال در روز ۲۴ آوریل، روز یادبود ارامنه، بیانیه‌هایی از سوی کاخ سفید منتشر می‌شود اما اوپاما با خودداری از به کار بردن اصطلاح نسل‌کشی، این واقعه را تنها فاجعه بزرگ خواند. یکی از دلایل اصلی این موضع، قصد واشنگتن برای آسیب وارد نشدن به روند آشتی میان ترکیه و ارمنستان در سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۰۸ بود که با هدف بازگشایی مرزهای این دو همسایه انجام شد. اما این روند در میانه سال ۲۰۱۰ متوقف شد و موضوع همچنان مانعی بالقوه بر سر راه روابط ترکیه و آمریکا محسوب می‌شود (Jackson, 2011: 1).

گرچه ترامپ نیز همانند روسای جمهور قبلی حوادث سال ۱۹۱۵ را «فاجعه بزرگ» توصیف کرده و از عبارت نسل‌کشی درباره این حادثه استفاده نکرد؛ اما مجلس سنای آمریکا در نوامبر ۲۰۱۹ قطعنامه‌ای را تصویب کرد که «نسل‌کشی ارمنه» در دوران امپراتوری عثمانی را به رسمیت شناخت. اقدام سنا بعد از تصویب این قطعنامه در مجلس نمایندگان آمریکا صورت گرفت و دو نهاد کنگره به رغم مخالفت‌های کاخ سفید، این قطعنامه را تصویب کردند. هرچند برخی علت اتخاذ این تصمیم را موضع‌گیری مجلس نمایندگان در برابر اقدامات دولت ترکیه مانند خرید سیستم‌های دفاع موشکی از روسیه و از همه مهمتر، عملیات آنکارا در شمال سوریه علیه ترکیه می‌دانند. اما به هر حال این مسایل نشان می‌دهد که رهبران کاخ سفید همچنان به دنبال اعمال فشار هرچه بیشتر بر ترکیه هستند (Edmondson, 2019).

۳-۴. چالش‌ها و موانع موجود در روابط ترکیه و آمریکا در سطح بین‌المللی

۳-۴-۱. همگرایی ترکیه با ایران و روسیه

آنکارا روابط تعاملی با دشمنان ایالات متحده، یعنی ایران و روسیه و متحدان متناظر آنها در منطقه برقرار می‌کند، تا امنیت انرژی را تأمین کند. این دوستی‌های سیاسی بسیاری از بحران‌های روابط آنکارا با ایالات متحده را برانگیخته است. هم‌زمان، آنکارا احتیاط می‌کند که گسیختگی کامل روابط خود با واشنگتن را ایجاد نکند تا مانع از دست دادن محافظت از موجودیت خود در برابر ناتو شود و به‌طور بالقوه اثر نامطلوبی بر روی ارتباطات اقتصادی خود با اروپا ایجاد کند (Martin, 2019: 274). لذا این کشور اگرچه اختلاف‌نظرهایی با ایران و روسیه در مورد مسائل مختلف دارد؛ اما جایگاه روابط کنونی آنکارا با این کشورها بیش از گذشته تقویت شده است. به گونه‌ای که مقامات ترکیه بعد از تشدید اختلافات خود با واشنگتن بر این نکته تأکید کرده‌اند که ترکیه می‌تواند به سمت اتحادهای جدید حرکت کند که این اتحادها لزوماً در راستای منافع آمریکا تعریف نخواهد شد. اردوغان در این زمینه اعلام کرده است که ترکیه متحد آمریکا، شریک روسیه و همکار ایران است و از این روابط خود دست نخواهد کشید (ولی‌زاده، ۱۳۹۷). حضور ترکیه در نشست‌های آستانه و توافق‌های این کشور با تهران و مسکو برای برقراری آتش‌بس موجب نارضایتی واشنگتن از همراهی آنکارا با متحدان سوریه شد. ترکیه با تحریم‌های آمریکا علیه روسیه و ایران نیز موافق نیست؛ لذا این موضوع نیز بر اختلافات آنکارا و واشنگتن افزوده شده است.

۴-۳-۲. مبارزه با داعش

ترکیه و آمریکا درباره قرار دادن حزب اتحاد دموکراتیک کردستان در فهرست سازمان‌های تروریستی اختلاف نظر دارند (Country Reports on Terrorism, 2017: 157). این اختلاف فقط منحصر به روابط بین دولت‌ها نیست؛ بلکه افزون بر مقامات دولتی در آمریکا و اروپا، فضای نخبگی و رسانه‌ای غرب نیز خواهان تغییر رویکرد ترکیه در سیاست داخلی و خارجی هستند. در این زمینه سخت‌گیری‌های اردوغان در داخل کشور و نگاه منفی به پ.ک.ک و کردهای سوریه همواره مورد انتقاد محافل غربی است. با این حال آنها خواستار تغییر رویه ترکیه بودند و از این که این کشور به جای صرف توان خود برای جنگ با داعش، جنگ با پ.ک.ک و حزب اتحادیه دموکراتیک (کردهای سوریه) را در اولویت قرار داده است، از ترکیه ناخشنود هستند. نهادهای غربی خواهان مذاکره ترکیه با پ.ک.ک و کردهای سوریه برای مقابله با داعش هستند (Phillips, 2016). گرچه ترکیه از ابتدا و در طی سال‌های شروع بحران در سوریه خود از حامیان داعش بود، ولی بعدها و با حمایت از جریانات اخوانی و برخی گروه‌های دیگر، در مقابل داعش ایستاد.

بسیاری از کارشناسان، پیدایش گروه‌های تروریستی و از جمله گروه داعش را نتیجه طبیعی سیاست‌های دو دهه اخیر آمریکا در غرب آسیا تلقی می‌کنند. استفاده ایزاری آمریکا از داعش به‌خصوص علیه ایران و محور مقاومت به‌منظور حفظ امنیت رژیم صهیونیستی و تسریع روند تجزیه کشورهای منطقه، بیش از پیش آشکار شده است. دلایل زیادی وجود دارد که حاکی از سیاست دو پهلو و مبهم آمریکا در برابر داعش است. برای مثال آژانس اطلاعاتی دفاعی ارتش آمریکا در آگوست ۲۰۱۲ اسنادی را منتشر کرد که در آن پیدایش داعش کاملاً پیش‌بینی شده بود و حتی از آن با عنوان یک دارایی استراتژیک که باید در برابر اسد از آنها استفاده کرد، یاد شده بود (Fabian, 2015).

۵. نتیجه‌گیری

ترکیه و آمریکا طی سال‌های اخیر طیف‌های مختلفی از همگرایی و واگرایی و در پاره‌ای موارد روابطی پرتنش را پشت سر گذاشته‌اند. روابط طرفین در شراکت راهبردی ترکیه در سیاست سد نفوذ آمریکا، اهمیت ترکیه برای تحت فشار قرار دادن دولت‌های مخالف آمریکا در منطقه، مخالفت ترک‌ها با یک‌جانبه‌گرایی آمریکا، حمایت‌های دو کشور از دموکراسی سکولار در جریان بهار عربی و نیز واگرایی در بحران سوریه با فراز و فرود همراه بوده است. دولت ترامپ همچنان که نواقح گرایان معتقدند، به دنبال بیشینه‌سازی قدرت و پیشبرد ایده «اول آمریکا» است و بیشتر دولت‌های منطقه به‌عنوان ابزاری در نظر گرفته می‌شوند که بتوانند بیشترین سود و منافع مادی و مالی را به نظام اقتصادی ایالات متحده تزریق نمایند. بنابراین، متحدی که نتواند منافع راهبردی ایالات متحده در غرب آسیا را تأمین کند، جایگاهی در سیاست‌های منطقه‌ای دولت ترامپ و تقسیم نقش‌های راهبردی نخواهد داشت.

معمای اصلی در مورد سیاست خارجی ترکیه این نکته است که از یک سو این کشور بدون عضویت در ناتو نمی‌تواند وزن فعلی را در منطقه و جهان داشته باشد و از سوی دیگر با عضویت در این سازمان هم نمی‌تواند از زیر چتر ایالات متحده خارج شده و مستقل عمل کند. لذا با عنایت به مقدرات ملی و محذورات محیطی کنشگری منطقه‌ای ترکیه، اساساً این کشور رقیبی برای آمریکا محسوب نمی‌شود. بوش، اوباما و ترامپ تمایل تاکتیکی برای به رسمیت شناختن دغدغه‌های امنیتی ترکیه به‌منظور بهره‌برداری از موقعیت ژئوپلیتیکی این کشور و به‌ویژه پایگاه هوایی اینجریلیک از خود نشان داده‌اند، اما در سطح راهبردی، دیدگاه منسجمی درخصوص احاله مسئولیت و کنشگری راهبردی آنکارا در راستای پروژه‌های منطقه‌ای آمریکا ارائه نداده‌اند. نقش نیم‌بند و صرفاً پایگاهی ترکیه در عملیات‌های هوایی ائتلاف بین‌المللی علیه داعش به رهبری آمریکا و واکنش نشان ندادن به عملیات‌های شاخه زیتون، سپر فرات و چشمه صلح ارتش ترکیه در شمال سوریه گواهی بر این مدعا است.

توجه به مباحث فوق، تغییر برخی از تصمیم‌گیران یا ایستارهای ذهنی حاکم بر سیاستمداران ترکیه‌ای و آمریکایی می‌تواند آینده روابط دو کشور را دگرگون سازد و یک‌بار دیگر نزدیکی آنها را در پی داشته باشد. زیرا ترکیه و آمریکا همچنان از منافع مشترک زیادی برخوردارند و ماهیت روابط آنها به گونه‌ای است که حتی به رغم وجود اختلافات در مورد مسائل مختلف، هیچگاه تضاد منافع به وضعیتی که امکان برقراری هر نوع سازش و توافقی میان

طرفین از بین برود، منتهی نخواهد شد. از این رو ترکیه همچنان از یک سو به عنوان عضو ناتو و متحد غرب در منطقه شناخته می‌شود و از سوی دیگر در مورد برخی از مسائل، رویکرد مغایری را درباره آمریکا و اروپا دنبال می‌کند. در حال حاضر، تحت تأثیر عدم قطعیت‌های بی‌ثبات‌ساز منطقه و راهبردهای سیاست داخلی حزب حاکم برای مسلط ساختن بنیان‌های فکری و حکومتی خود، دکترین امنیتی و نظامی ترکیه بر اساس تحولات کانون‌های بحران همسایگان جنوبی (سوریه-عراق) و مسئله فراگیر کردی هدایت می‌شود؛ بدین معنا که الزامات امنیت داخلی و تلاش برای گسترش حوزه نفوذ منطقه‌ای در مناطق دارای خلأ قدرت به چگونگی همکاری‌های امنیتی و سیاست‌های راهبردی ترکیه شکل می‌دهد.

ترکیه دارای شاخص‌های هویتی متکثری است که باید سیاست‌های خود را بر اساس این هویت متنوع تنظیم کند. بر این اساس، ترکیه باید با غرب آسیا، قفقاز، اروپا و بالکان تعامل سازنده داشته باشد، زیرا جهت‌گیری به یک سمت، نوعی عدم‌توازن در سیاست خارجی ترکیه به وجود می‌آورد. این سیاست خارجی جدید ترکیه بازتاب‌های جدی بر مناسبات آن با کشورهای منطقه به دنبال داشته است که از جمله می‌توان به نگاه به شرق به جای نگاه صرف به غرب، تلاش برای حل و فصل مسئله کردها، ایفای نقش ثبات‌زدا در قفقاز، تقویت روابط با روسیه، فعال شدن سیاست منطقه‌ای ترکیه در غرب آسیا، احیای روابط با جهان عرب، میانجیگری در روند صلح اعراب و رژیم اسرائیل و نزدیک‌تر شدن به ایران، اشاره کرد. ترکیه در قالب راهبرد عمق استراتژیک و بر اساس سیاست نوع‌ثمنی‌گری، پان‌ترکیسم و حمایت از مدل جدیدی از اخوان با نام اخوان اردوغانی در صدد دست یافتن به اهدافش است. آمریکا نیز با توجه به نفوذ ترکیه در منطقه غرب آسیا، در صدد است که از ترکیه بیشتر در راستای اهداف خودش بهره‌برد. بنابراین علیرغم تنش‌های مقطعی بین دو کشور به‌ویژه در دوره ریاست جمهوری ترامپ، بعید به نظر می‌رسد که چالش بنیادین در روابط دو کشور با توجه به مؤلفه‌های کنونی به وجود بیاید.

۶. پیشنهادهای رسانه‌ای

طی مجموعه برنامه‌ای گفتگو محور یا مستند گزارشی، چالش‌های روابط ترکیه و آمریکا که در این مقاله پژوهشی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند، تبیین شود. همانگونه که گفته شد معمای اصلی در مورد سیاست خارجی ترکیه این نکته است که از یک سو این کشور بدون عضویت در ناتو نمی‌تواند وزن فعلی را در منطقه و جهان داشته باشد و از

سوی دیگر با عضویت در این سازمان هم نمی‌تواند از زیر چتر ایالات متحده خارج شده و مستقل عمل کند. اهمیت دارد که شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی برون‌مرزی این موضوع را مورد توجه و بازنمایی قرار دهند.

با توجه به این که نسخه دیجیتالی کتاب «قتل جمال خاشقچی» از سوی ترکیه به سه زبان ترکی، انگلیسی و عربی منتشر شده است، رسانه‌های برون‌مرزی نیز می‌توانند در برنامه‌های مختلف ضمن استمرار افشای جزئیات قتل خاشقچی، دلایل رفتارهای ترامپ در حفاظت و حمایت از بن‌سلمان را تشریح کنند، از جمله اینکه او می‌خواهد با وابسته کردن بیش از پیش شاهزاده جوان که دچار بحران جدی مشروعیت است، زمینه تداوم بی‌وقفه سیاست‌های سعودی همچون نفت ارزان، حمایت از رژیم صهیونیستی و دشمنی با ایران را فراهم آورد و آینده معاهدات بزرگ امضا شده را تضمین کند.

با توجه به این که مواضع ترکیه و آمریکا در سوریه همسو و منطبق با هم نیست، بهتر است رسانه‌های برون‌مرزی در قالب برنامه‌هایی میزگردی و با حضور کارشناسان داخلی و خارجی این مواضع، مؤلفه‌ها و مصادیق آن را هرچه بیشتر تشریح کنند.

با توجه به اینکه بحران در روابط ترکیه و آمریکا می‌تواند فرصت‌هایی برای ایران فراهم سازد، رسانه‌های برون‌مرزی می‌توانند اهمیت این فرصت‌ها را از جمله مقابله با نفوذ آمریکا در منطقه، ایجاد ائتلاف‌های چندجانبه، هماهنگی برای برخورد با طرح‌های تجزیه‌طلبانه و افزایش مبادلات بین ایران و ترکیه و مقابله با تحریم‌ها را برجسته کنند.

هرچند ترامپ و اردوغان به دلیل ویژگی‌های شخصیتی از جمله کیش شخصیت، در برخی موارد نمی‌توانند در کوتاه مدت به تفاهم برسند ولی با توجه به ماهیت روابط دو کشور، این موضوع در طولانی مدت نمی‌تواند تأثیر زیادی بر مناسبات آنکار و واشنگتن بگذارد.

منابع و مأخذ

ابراهیمی، طالب (۱۳۸۹)، «تبیین رابطه ترکیه و آمریکا و تاثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بعد از حادثه ۱۱ سپتامبر (۲۰۰۷-۲۰۰۱)»، **پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه اصفهان**.
بورگر، ج (۱۳۹۶)، «انتقادات از نظرات دونالد ترامپ در خصوص حادثه تروریستی لندن، روزنامه گاردین»، ترجمه زهرا شریعتی، **روزنامه مستقل**، شماره ۱۶۳.
تقی‌پور، سحر (۱۳۹۸)، «اس ۴۰۰: افزایش قدرت ترکیه، افزایش تنش با آمریکا»، **شبکه مطالعات سیاست‌گذاری عمومی**، قابل دسترس در:

<http://www.npps.ir/ArticlePreview.aspx?id=182457>

جکسون، رابرت و گئورگ سورنسون (۱۳۸۵)، **درآمدی بر روابط بین‌الملل**، (ترجمه مهدی ذاکریان و احمد تقی‌زاده و حسن سعیدکلائی)، تهران: نشر میزان.

دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال (۱۳۸۹)، **سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران**، تهران: سمت.
سیف‌زاده، سیدحسین (۱۳۸۸)، **نظریه‌ها و تئوری‌های مختلف در روابط بین‌الملل فردی - جهانی شده: مناسبت و کارآمدی**، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.

سلیمان‌زاده، سعید؛ امید، علی و سحر ترابی (۱۳۹۷)، «راهبرد سیاست خارجی ترامپ، هیبرید نوانزواگرایی و واقع‌گرایی»، **فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی**، دوره ۸، شماره ۲۸، صص ۲۸۳-۲۶۹.

صادقی، سید شمس‌الدین و سمیران مرادی (۱۳۹۶)، «تحلیل ائتلاف ایران و روسیه در پرتو بحران سوریه»، **فصلنامه اوراسیای مرکزی**، دوره ۱۰، شماره ۱، صص ۱۷۰-۱۵۳.

ولی‌زاده، امین (۱۳۹۷)، «تنش در روابط آمریکا و ترکیه؛ دلایل، چشم‌انداز و فرصت‌ها»، **اندیشکده راهبردی تبیین**، قابل دسترس در:

<http://tabyincenter.ir/27438>

نظرپور، داود و احمد موسوی (۱۳۹۲)، «روابط ترکیه و آمریکا در قرن ۲۱، تحول در الگوهای سنتی»، **فصلنامه مطالعات منطقه‌ای**، شماره ۴۸، صص ۹۲-۶۹.

یزدان‌فام، محمود (۱۳۹۵)، «سیاست خارجی ترامپ و جمهوری اسلامی ایران»، **فصلنامه مطالعات راهبردی**، دوره ۱۹، شماره ۷۴، صص ۱۶۴-۱۳۹.

Aydin, M and Erhan, C (2004), **Turkish- American Relations, Past, Present and Future**, Rutledge, New York

Ayoade, A, Balogun, A.D, Hafiz Bin Mohamed, A.M and Salleh, M A (2017), "Effect of Donald Trump foreign policy toward the Muslim World: the Israeli – Palestinian issues", **World applied sciences journal**, VOL. 35, NO 9, pp: 1709 – 1717.

Barkey, Henri J (2011), **Turkish Foreign Policy and the Middle East**, pp1-2. Available at: http://www.ceri-sciences-po.org/ressource/n10_06062011.pdf

Brandon, James (2006), "The Evolution of the PKK: New faces, New Challenges," Jamestown Foundation, **Terrorism Monitor**, Vol. 4, NO.23.

CBS News (Nov 2014), **Face the Nation Transcripts: Obama, Bush**. Available at: <http://www.cbsnews.com/news/face-the-nation-transcriptsnovember-2014-9-obama-bush>

- Country Reports on Terrorism 2016- 2017 (2017), "United States Department of State Publication Bureau of Counterterrorism", Available at: <https://www.state.gov/documents/organization/272488.pdf>
- Daily Sabah (2020), "Erdoğan: Trump's 'Deal of the Century' far from being a peace plan", available at: <https://www.dailysabah.com/politics/2020/02/03/erdogan-trumps-deal-of-the-century-far-from-being-a-peace-plan>
- Ensor, Josie (2017), "US troops seen patrolling Syria-Turkey border as Washington tries to stop Turkish air strikes on Kurds", The telegraph news, available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/05/01/us-troops-seen-patrolling-syria-turkey-border-washington-tries>
- Goodarzi, Soheil & etc (2018), Trump and the Perspective of the US National Security Strategy; the Transition from Multilateralism to Unilateralism, **Geopolitics Quarterly**, Volume: 13, No 4.
- Fabian, K.P. (2015), "The Islamic State and The United States", Available at: www.Idsa.In.
- Lindenstrauss, G (2014), "Turkish-Hamas Relations: Between Strategic Calculations and Ideological Affinity", **Strategic assessment**, Vol.17, No. 2.
- International Media (2020), "Turkey's Erdoğan slams Arabs, Muslims over silence on deal of the century", available at: <https://ppost24.com/post/646/turkeys-erdoan-slams-arabs-muslims-over-silence-on-deal-of-the-ce>
- Haziran (2018), Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması, Kadir Has Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Merkezi, Available at: <https://www.amerikaninnesi.com/a/amerikan-dusunce-kuruluslarindan-turkiyearchastirmasi/4254008.html>, 14 Şubat 2018
- Sputniknews (2018), "Trump'ın serbest bırakılmasını istediği Amerikalı rahip Brunson'ın FETÖ'den müebbet hapsi istendi", available at: <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201803131032611218-trump-erdogan-rahip-feto-muebbet-andrew-craig-brunson>
- Jackson, d (2011), "obama treads carefully between Armenia and turkey", available at: <http://content.usatoday.com/communities/theoval/post/2011/04/obama-treads-carefully-between-armenia-and-turkey/1>
- John S. Van Oudenaren (2018), "U.S- Turkey Relations in a Time of Turmoil", <https://nationalinterest.org/blog/middle-east-watch/us-turkey-relations-time-turmoil-33716?>
- Johnston, David. (2016), **The Making of Donald Trump**, New York: Melville House
- Sengupta, K (2016), "Having Donald Trump in the White House will be good for President Recep".
- Larrabee, S., & Nader, A. (2013), "Turkish-Iranian relations in a changing Middle East", **National Defense Research Institute (RAND)**.
- Onis, Z (2012), "Turkey and the Arab spring: Between Ethics and self- Interest", **Insight Turkey**, Vol. ۱۴, No. ۲.

- Phillips, D (2016), "Time for Turkey to adopt a new security strategy, *Huffingtopost*", Available at: [http://www. Huffingtonpost.com/david-l-phillips/time-for-turkey-to-adopt_b_b10739648.html](http://www.Huffingtonpost.com/david-l-phillips/time-for-turkey-to-adopt_b_b10739648.html)
- Presidential Documents (2017), "Recognizing Jerusalem as the Capital of the State of Israel and Relocating the United States Embassy to Israel to Jerusalem", Proclamation 9683, **Federal Register**, Vol. 82, No. 236.
- Reuters (2017), "Turks Believe Gülen Was behind Coup Attempt: Survey," Available at: <http://www.reuters.com/article/us-turkey-security-usa-Gülen-iduskcn12r2lg>
- Renshon, S. (2012), Barack Obama and the Politics of Redemption,
- Robins, philip (2007), "Turkish Foreign policy Since2002: between a postisalmist Government and a Kemalist", **International affairs**,VOL.83
- Rose, G (2019), "The United States and the Liberal Order", **Foreign Affairs**, Vol. 98, No. 1.
- Martin ,Lenore G. (2019), "Analysing a Tumultuous Relationship: Turkey and the US in the Middle East", **Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies**, VOL.13, NO.2,pp: 262-277,
- Gisclon, M (2017), "trump's first 100 days and us-turkey relations" ,**Turkish policy quarterly** ,VOL. 16, No.1, Spring.
- Edmondson C (2019), "Senate Passes Resolution Recognizing Armenian Genocide, in Defiance of Trump", **The wall street journal**, Available at: <https://www.wsj.com/articles/senate-approves-armenia-genocide-resolution-defying-white-house-11576181636>
- The Region (2018), "Turkey's Purchase of Russian S-400 may lead to sanctions, impact F-35 program – State Dept", Available at: <http://theregion.org/article/13298-turkey-s-purchase-of-russian-s-400-may-lead-to-sanctions-impact-f-35-program-state-dept> (accessed on 06/11/2018)
- Tannenwald, N (2018), "The Vanishing Nuclear Taboo; How Disarmament Fell Apart", **Foreign Affairs**, Vol. 97, No. 6.
- Tol, Gönül (2018a), "turkey Prepares for a Pompeo Problem, in: The National Interest (03/24/2018)", Available at: <http://nationalinterest.org/feature/turkey-prepares-pompeo-problem-25039?page=2>
- TOL, GÖNÜL (2018), "The Turkish-U.S. RelationshipCurrent Tensions and Future Prospects", perspective fes washington June 2018
- Tol, Gonul , Pearson, W. Robert (2016), "Turkey-U.S. Relations and the Next Administration", **Middle East Institute**, Policy Focus Series October 2
- The New York Times (2018), "Erdogan to Turkey: The West Is Waging 'Economic War'", Available at: <https://www.nytimes.com/2018/08/17/world/europe/erdogan-turkey-economic-crisis-lira-trump.html016>.
- Waltz, K (1979), **Theory of International Politics**, New York: Random House.
- Whitehouse** (2017), "president Donald J, Trumps New Strategy on Iran", Available at: <https.www.Whitehouse.gov/the-press-office/۱۲/۱۰/۲۰۱۷/president Donald J, Trumps New Strategy on Iran>

üinal, Çeviköz (2018), "turkey's relations with nato & russia: a foreign policy impasse?", **turkish policy quarterly**, VOL. 17, NO. 2.

Yücel, Hasan (2017), ABD Mehmet Hakan Atilla ya Karşı Davasının Hukuki Meşruluğu Seta Perspektif: Sayı, 184, s.2-3.

Zanotti, J, Thomas, C (2020), "turkey: background and U.S relations in brief", **congressional research services summary**

Zasztowt, K (2016), The Consequences of the Failed Military Coup in Turkey, **Bulletin**, No 894.